

ROCHES, Jan des, Nederlands geschied- en taal-
kundige ('s-Gravenhage 1735 - Brussel 20 mei
1787).

Geboren te 's-Gravenhage in 1735 (niet in 1740,
zoals veelal wordt aangenomen), had Des Roches
een kommervolle jeugd. Hij verdiende zijn kost
met allerlei handwerk en wijdde zijn vrije tijd aan
de studie. In 1757-'58 kwam hij naar Antwerpen,
waar hij als ondermeester in een kostschool werk-
zaam was. In 1761 werd hij Antwerps poorter en
lid van het schoolmeestersgild. Des Roches, die zelf
geen schoolopleiding had gehad, verkreeg door
zelfstudie een uitgebreide kennis. Te Antwerpen
gaf hij in het licht : Nieuwe Nederduytsche spraek-
konst (1761), Nieuwe Fransche spraek-konst (1763),
Nouveau dictionnaire françois-flamand en Nieuw
Nederduytsch en Fransch woorden-boek (1769,
in navolging van P. Marins woordenboeken). Voor
de schrijfwijze van het Nederlands maakte hij ge-
bruik van de Brabants-Antwerpse accentspelling,
die ca. 1750 te Antwerpen in zwang was gekomen
en waarvan hem na 1839 ten onrechte het auteur-
schap werd toegeschreven.

Nadat hij zich in 1769-'71 door zijn in het Frans
gestelde antwoorden op prijsvragen (over oud-
vaderlandse geschiedenis) van de Brusselse Société
Littéraire bekend had gemaakt, werd hij in 1771-

'73 benoemd tot lid van dit genootschap, dat inmiddels Keizerlijke en Koninklijke Academie was geworden. Van 1772 af woonde Des Roches met zijn pleegzoon en latere medewerker Jan Baptist Engels te Brussel, waar hij bij voortduring het vertrouwen der regering genoot en ook snel promotie maakte. Vast secretaris der academie sinds 1776, zag hij zich in 1777 benoemd tot secretaris der Commission royale des études, die met de hervorming van het middelbaar onderwijs in de Oostenrijkse Nederlanden belast was. In 1780 werd hij schoolmeester te Brussel en in 1783-'84 hoofd van het Département scolastique, waaraan de regeling van alle onderwijsaangelegenheden was opgedragen. Als secretaris van de onderwijscommissie oefende hij ook toezicht uit op de uitgave van voor de koninklijke colleges bestemde schoolboeken, waarvan hij er ook enkele zelf heeft uitgegeven: Grond-regels der Grieksche taele (1779, uit het Frans vertaald), Grond-regels der Latynsche taele (1779), Epitomes historiae belgicae libri septem (1782) en Dictionarium latino-gallicum (1785, naar het woordenboek van Boudot).

In september 1786 reisde hij in opdracht der regering naar Wenen, waar hij de normaalscholen bezocht en door keizer Jozef II werd ontvangen. Eind maart 1787 keerde hij als inspecteur-generaal der scholen en directeur van de Latijnse scholen in de Oostenrijkse Nederlanden naar Brussel terug, waar hij kort daarop, door oververmoeidheid en zwaarmoedigheid terneergedrukt, overleed.

Als historicus heeft Des Roches zich met grote ijver en op loffelijke wijze op de studie van de oudvaderlandse geschiedenis toegelegd. Zijn onvoltooid gebleven *Histoire générale des Pays-Bas Autrichiens*, de eerste algemene geschiedenis van Zuid-Nederland, waarvan het eerste deel in 1788 postuum van de pers kwam, is voor haar tijd alleszins verdienstelijk.

Weinig persoonlijk en daarom minder waardeerbaar is zijn (uit zijn onderwijzerstijd dagtekenend) taalkundig werk, hoewel Des Roches juist voor zijn meermalen (tot 1835) herdrukte woordenboeken vermaardheid heeft verworven. Nadat de door hem toegepaste Brabantse schrijfwijze door J.A. ter Bruggen was overgenomen, raakte deze spelling te Antwerpen in ruime kring bekend, waardoor ze tijdens de zgn. spellingoorlog van 1839-'44 door de Vlaamse taalparticularisten tot „nationaal Vlaemsch stelsel” tegenover de „verhollandste” spelling der „Taelcommissie” kon worden verklaard. Tegenstanders der commissiespelling werden toen naar hem „desrochisten” genoemd. Behalve in zijn spraakkunsten en woordenboeken heeft Des Roches de accentspelling zelf niet gebruikt.

Even weinig als „zijn” spelling ging hem het lot van de onder Oostenrijkers zo veronachtzaamde Nederlandse taal ter harte. Als academicus en als regeringsambtenaar heeft Des Roches het Nederlands de rug toegekeerd. Zijn briefwisseling met Vlaamse en zelfs Noordnederlandse vakgenoten is volledig in het Frans, welke taal hij ook beter dan zijn moedertaal schreef.

Als raadgever der regering in onderwijszaken verkreeg Des Roches - tot groot ongenoegen van de in zijn onderwijsmonopolie bedreigde clerus - een belangrijke invloed op de ontwikkeling van het onderwijs in de Oostenrijkse Nederlanden. In de

geschiedenis zal Des Roches blijven voortleven als de grondlegger van het openbaar onderwijs in ons land.

LITERATUUR : F.V. Goethals, *Histoire des lettres, des sciences et des arts*, III (1842, p. 303-363); - J. Stecher, *Desroches, Jean*, in *Biographie nationale*, V (1876, kol. 789-809); - A. Sluys, *Desroches*, in *Revue pédagogique belge*, jg. I (1888, p. 169-193); - J. Smeyers, *Taalkennis en taaltoestanden in en rondom de 18de eeuwse Keizerlijke en Koninklijke Academie van Brussel* (1951, p. 55-69); - W. Couvreur, *Jakob van der Sanden over Jan des Roches*, in *Studia Germanica Gandensia*, jg. 12 (1970, p. 273-290); - W. Couvreur, *Een Nederlandse brief van Jan des Roches aan Frans Mols en Jan Grangé in Taal en Tongval*, jg. 23 (1971, p. 68-76).

WALTER COUVREUR